

Valvaka i Minsk,

Vitryssland 2 mars 2003

Valvakan improviseras på en pizzeria i Serebrjanka i utkanten av Minsk i Vitryssland. Betongen står tät utanför de öst-gröna spegelfönstren, och innanför råder modern ranch-stil med träpaneler och vagnshjul. Men den där valvakskänslan av att allt är gjort och att det är bara att vänta in resultatet infinner sig inte. Riksdagsledamot Cecilia Wigström (fp), Tobias Ljungvall och jag från Silc väntar sedan ett par timmar framför MTV och undrar varför rösträkningen tar så lång tid.

Våra vänner från Civil Forum – ett liberalt ungdomsförbund utan moderparti och som Silc har samarbetat med sedan 1998 – är fortfarande ute vid vallokalerna för att få siffrorna från var och en av dem. Kanske kanske kan de se till att rösträknarna inte lyckas fuska bort resultatet. Men när vi såg dem sist var de pessimistiska.

För två och ett halvt år sedan lyckades dock deras parallella rösträkning visa att ordföranden i Civil Forum, Vladimir Novosiad, vunnit valkret-

majoriteten mandat är dock inte aktuellt i någon av församlingarna. De vitryska väljarna är inte tillräckligt mobiliserade och oppositionen är för liten. I hela landet finns det bara 28 000 kandidater till 27 000 mandat i olika lokala församlingar. I Minsk är det dock konkurrens om alla de 55 mandaten till stadsfullmäktige, även om det inte finns oppositionella att rösta på i alla valkretsar.

Civil Forums två kandidater i Minsk, Sergei Kazlovski och Alexander "Sasja" Melnikov, som arbetar som assistenter åt Vladimir i parlamentet, är dock tydligt i opposition och har fått svåra konkurrenter.

Sergeis motkandidat är överstelöjtnant i den vitryska polisens spetsnas-trupper. Hans viktigaste aktivitet i valrörelsen var att bjuda till en uppvisning i hur man krossar tegelstenar med huvudet. Han klarade tre på en gång, medhjälparna bara en var. Sasjas motkandidat är rektor på en skola för hörselskadade och kan läsa på läpparna. Vid ett av

---

"Problemet är att de inte får bevaka urnorna på nätterna. I natt var de därför runt på de olika lokalerna för att se om de kunde upptäcka något utifrån. I en av vallokalen var ljuset tänt och på morgonen var sigillet på urnan uppbrutet. Det låter som en dålig historia."

sens mandatet till parlamentet, och sedan dess är han en av två i parlamentet som är öppet oppositionell mot president Lukasjenka.

Utmaningen för Civil Forums valarbetare ligger i att förhindra valkommissionerna från att lägga i falska röstsedlar i urnorna genom att bevaka dessa från åtta på morgonen till åtta på kvällen under de fem dagar som förhandsröstningen pågår och under själva valdagen. De prickar av alla som röstar för att senare jämföra med antalet röstsedlar vid rösträkningen. Problemet är att de inte får bevaka urnorna på nätterna. I natt var de därför runt på de olika lokalerna för att se om de kunde upptäcka något utifrån. I en av vallokalen var ljuset tänt och på morgonen var sigillet på urnan uppbrutet. Det låter som en dålig historia.

Det är förhandsröstningen som är nyckeln för att de lokala valkommissionerna ska kunna se till att de regeringsvänliga kandidaterna vinner så många mandat som är absolut möjligt. Att de ska förlora

hans valmöten ställde sig Vladimir mellan honom och kampanjchefen som rödde konstigt på munnen. Rektorn slutade prata från podiet och visste plötsligt inte vad han skulle säga.

Den vitryska regeringens makt vilar just på att de valda församlingarna fylls med denna typ av ledamöter som garanterat inte kommer att ta några strider eller arbeta för reformer. Deras inaktivitet gör att regeringen och presidenten kan bestämma allt. Och ju längre tiden går på kvällen desto mer anar vi att även medborgarna i Serebrjanka kommer att representeras av två politiska halvfigurer. Inte för att de blivit folkvalda, utan för att regeringen valt dem.

Några dagar före valet besöker vi centrala valkommissionens sekreterare för att prata om förutläggningarna för dem som vill ställa upp i valet. Han är full av tillförsikt, men erkänner att det kan uppstå små problem lokalt i valnämnderna. Tyvärr kan han inte göra mycket åt detta från kommissio-

nens håll. Vi påpekar att ungefär hälften av oppositionens kandidater inte ens fått registrera sig för att ställa upp i valet, och att vissa kandidater strukits från röstsedlarna så sent som bara några dagar före valet. Valnämnderna har granskat deras deklARATIONER och tagit minsta fel som förevändning för att neka dem att ställa upp. En person från oppositionen fick inte ställa upp för att han inte deklarerat de 12 dollar han fått för en recension i en tidning.

– Oppositionspartierna kltantar sig – förklarar han med ett hånleende – och nu har vi en lag som säger att allt måste vara i sin ordning för att man ska få ställa upp.

Dagen efter träffar vi en av viceordförandena i den vitryska folkfronten – Vitrysslands äldsta oppositionsparti. Hon förklarar att fronten fått totalt 113 kandidater registrerade i landet.

– Svårast har det varit i Grodno och Brest för där har vi mest stöd. Myndigheterna försökte bland annat tillskriva en av kandidaterna lägenheter han inte ägde, och därför förstås inte hade tagit upp i deklARATIONEN. Det är svårare än man tror att visa att man inte äger en viss sak. Tillsammans lyckades vi dock hjälpa honom att få rätt. Men när det var klart fick han en inryckningsorder till en repmanad, trots att han var alldeles för gammal.

Civil Forum försökte registrera 13 personer kandidater och lyckades med 12. Det är ett bättre utfall

än något annat parti i oppositionen, men så har de också varit mycket noggranna.

På kvällen träffar vi Sergei efter att han knackat dörr under hela eftermiddagen.

– Jag är optimist, för mig finns det bara att vinna, spetsnas-killen har ju inte gjort någonting nästan, säger Sergei.

Kandidaterna får bara ha ett visst antal flyblad och en valkampanjsbudget på några tiotal dollar, så det finns inte många alternativ. Sergei och hans 40 valarbetare har under kampanjveckorna knackat dörr hos alla de 25 000 invånarna i valkretsen, två gånger.

Men inte nog med det. Sergeis och Sasjas valkretsar ligger båda inom den valkrets som Vladimir vann i parlamentsvalet för drygt två år sedan. Sedan dess har de delat upp den nationella valkretsen efter de kommunala och arbetat i varsinn med att förankra Vladimirs politik. De har alltså förankrat både sig själva och sin politik i sina respektive valkretsar under mer än två år.

På valdagen äter vi frukost med Vladimir på ett café i Sergeis valkrets. De senaste dagarna har det ringt kandidater från hela landet och frågat om råd och hjälp när de haft problem med de lokala valnämnderna. I Mogilev stängdes en av vallokalerna när en stor grupp studenter kom för att rösta på Civil Forums kandidat. Den öppnades först efter

Överst t v: Vladimir Novosiad, ordförande i Civil Forum, och riksdagsledamot Cecilia Wigström äter frukost på valdagen.

Överst t h: Sergei Kazlovski är en av två av Civil Forums kandidater i Minsk. I förgrunden skymtar Tobias Ljungvall.

Nederst t v: En av de vallokaler som man försöker bevaka.

Nederst t h: I skola 123 prickar en av Civil Forums observatörer av röster i sitt block.

att Vladimir ringt och berättat att han skulle lyfta frågan i parlamentet och berätta vilka som var ansvariga. I en annan lokal la en av valföretarna i en stor bunt valsedlar mitt framför ögonen på Civil Forums observatör. Hon frågade vad han höll på med och fick till svar att "Jag gör vad jag vill, jag är inte rädd för er."

– Maktens mål är inte i första hand att vinna mandaten utan att genomföra val utan väljare, förklarar Vladimir.

– Väljarna ska lära sig att det inte är någon mening med att gå och rösta, veta att det inte gör någon skillnad. Då kan myndigheterna sedan lägga dit så många röstsedlar som behövs. Vi försöker därför övertyga folk om att de verkligen ska rösta. Sedan är det vår uppgift att göra allt för att deras röster ska gälla. Det viktigaste är att få medborgarna att rösta på valdagen och inte i förhandsröstningen. Då kan man bråka och tjata för valnämnderna kan inte längre plocka bort en som kandidat

Sergei kommer snabbt förbi med en lista på hur många som förhandsröstat i hans vallokaler, han är tydligt nervös. På fredagskvällen hade en vallokal rapporterat att 184 personer röstat under de fyra dagarna, men på lördagen hade siffran ökat till 766, och i en annan från 149 till 768. Civil Forums observatörer hade däremot inte registrerat mer än lite drygt 100 väljare i de båda lokalerna under lördagen. Skillnaden beror på att antalet personer som röstat måste stämma överens med antalet röster vid själva rösträkningen, så för att kunna lägga i falska röstsedlar i urnorna måste valnämnderna justera upp antalet som faktiskt varit där.

Sergeis och Vladimirs tidigare optimism ersätts kontinuerligt av kontrollerad frustration. Vladimir har börjat ringa runt till de reformvänliga kolleger han ändå har i parlamentet för att de ska hjälpa till med övervakningen. En av dem dyker upp bums och tillsammans besöker vi ett par vallokaler i området för att visa valkommissionerna att det i alla fall är några som har ögonen på dem.

I skola 123 lägger en krokig kvinna med scharlett upp sitt "CCCP"-pass för valföretarna och får en röstsedel att fylla i. Det är verkligen inte säkert att hon röstar för förändring, Sovjetnostalgien är fortfarande stark hos många äldre. Bakom oss står dock en ung tjej med ett block och prickar av kvinnan när hon lagt rösten i urnan. Hon visar sig vara en av Civil Forums observatörer och är definitivt för förändring. Ungdomarna i grannlandet Litauen är snart EU-medborgare och kan resa fritt och söka jobb var som helst i Europa. För Vitryssland är varje förfuskad val ett stort steg tillbaka på vägen mot Europa.

När vi sätter oss på pizzerian för att vänta på resultaten är pessimismen stor. Regeringstrognare personer spridit rykten hela dagen om att Sergei

deklarerat för liten inkomst, vilket har gjort många tveksamma till att rösta. Vladimir äter snabbt och försöker få tag på några fler parlamentariker som kan hjälpa till att kontrollera rösträkningen. De vanliga observatörerna kommer antagligen att placeras tio meter från bordet där rösterna räknas vilket gör det omöjligt att kontrollera. Parlamentarikerna kan dock gå närmare och deras immunitet gör det omöjligt för polisen att flytta på dem. Men de är fortfarande bara tre parlamentariker på Sergeis och Sasjas 18 vallokaler. Vladimir fattar beslutet att satsa alla tre på att kontrollera Sasjas röster. Fuskets i Sergeis lokaler har varit för omfattande.

Först vid elvatiden på kvällen kommer Sergei tillsammans med fyra av sina valarbetare. De är alla mycket nedslagna. Sergei tackar dem för all hjälp och de åker hem. Vi åker till stan och letar upp ett nattöppet fik för att titta på protokollen från valkommissionen och som visar att han förlorat med sammanlagt 1008 röster.

Observatörerna har lyckats få rösträkningarna att räkna förhandsrösterna och valdagsrösterna separat i två av vallokalerna. I nummer 16 fick Spetsnas-kandidaten totalt 1172 röster och Sergei 754, men av de 795 förhandsrösterna fick Sergei bara 66 och Spetsnas 685 (några väljare hade kryssat i rutan att de var emot båda kandidaterna). Observatörerna berättade att en av rösträkarna börjat gråta av förtvivlan när hon insett hur genomfuskad hela valet var. Och en av poliserna erkände vid sidan om att allt inte hade gått rätt till. Men det var ingen av dem som gjorde något. I vallokal nummer 18 fick Sergei 928 röster och Spetsnas 936. Dock fanns det hela 570 röster för Spetsnas i förhandsvalsurnan men bara 54 för Sergei. Man kan anta att det såg ungefär likadant ut i alla vallokaler.

På måndagen innan vi åker hem får vi reda på att inte heller Sasja har blivit vald. Han hade förvisso fått fler röster än den läppläsande rektorn. Men det saknades 200 för att han skulle få fler än 50 procent av rösterna totalt, för många hade röstat emot båda kandidaterna. Men några dagar senare får vi rapporter att de tre parlamentarikerna lyckats kräva omräkning av rösterna, eftersom de sett att siffrorna justerats nedåt i efterhand. Det är första gången i Vitrysslands historia som det sker.

Av Civil Forums tolv kandidater lyckades vid sidan om Sasja – en kandidat bli vald och två gå vidare till andra omgången. Folkfronten fick elva valda, sex gick vidare. Det är ännu osäkert hur många av oppositionens kandidater i övrigt som valdes. Om ett och ett halvt år är det parlamentsval igen. Även det blir ett ödesval. Då ska Vladimir försöka behålla sin plats i parlamentet.

Erik Jennische är generalsekretare i Swedish International Liberal Center (Silc).

